

Televisiouutiset, arkipäivän tietoisuus ja poliittinen toiminta

Populaarikulttuurin ja sen kuluttajien uudelleenarviointi on ollut kuluvalla vuosikymmenellä yksi joukkotiedotustutkimuksen keskeisimpiä kiinnostuksen kohteita. Yleinen lähtökohta on, että joukkotiedotus täyttää suurin piirtein yleisönsä toiveet ja odotukset - joskus huomaamattomalla ja hyvin odottamattomalla tavalla. Tämä näkemys, joka on ollut korostetusti esillä eritoten vastaanottotutkimuksen uusissa metodologisissa kehitelmissä (Lull 1980, Radway 1984, Ang 1985, Morley 1986 ja Jensen 1987a), viittaa myös siihen, että yleisö saattaa olla suhteellisen vastustuskykyinen joukkotiedotuksen välittämälle kuvalle todellisuudesta.

Yhden alustavan muotoilun mukaan selitys sekä televisio-ohjelmien suosioon että vastustavan dekodauksen mahdollisuuteen löytyy nimenomaan ohjelmien sosiaalisesti tuotetusta monimerkityksisyydestä (Fiske 1986). Näin yhtäältä korostetaan, että yleisö kykenee itse löytämään mielen kaikesta joukkotiedotuksen välittämästä populaarikulttuurista; toisaalta tämän itseriittoisen vastaanoton kyvyn katsotaan olevan osoitus

joukkotiedotuksen ideologisen vaikutuksen rajallisuudesta tai vähintäänkin epämääräisyydestä.

Tämänkaltainen päättely nostaa kuitenkin esiin uusia perustavia teoreettisia ja konkreettisia poliittisia ongelmia. Akateeminen tutkimus kun itse asiassa on saavuttanut vaiheen, jossa vastaanoton vivahteisuus ei ole vain tutkimuskohde, vaan usein myös juhlinnan aihe. Michael Schudson ilmaisi hiljan turhautumisensa seuraavasti:

On tietenkin tärkeää hyväksyä ja ymmärtää, että yleisöt vastaanottavat aktiivisesti massakulttuurin tuotteita. Mutta tällä perusteella meidän ei tulisi hyväksyä massakulttuuria ja sen yleisöjä sellaisina kuin ne nyt ovat. (1987, 66)

Tämän artikkelin tarkoituksena on arvioida kriittisesti monimerkityksisen vastaanoton teorian poliittisia implikaatioita. Kriitiikin lähtökohtana on empiirinen työ, laadullinen haastattelututkimus siitä, miten yhdysvaltalaiset katsovat televisio-uutisia.

Katsojien muodollista kykyä tai lukutaitoa työstää uutisjuttujen informaatiota on tutkittu lukuisissa yhteyksissä. Sen sijaan kysymys katsojien funktionaalisesta lukutai-

dosta ja heidän kyvystään soveltaa tuota tietoa sosiaalisissa tilanteissa on jäänyt paljon vähemmälle huomiolle, vaikka se onkin poliittisesti hyvin merkittävä. Jos uutiset eivät ole poliittisen valvutuneisuuden ja toiminnan voimavara, joutuu koko poliittinen prosessi ja sen instituutioiden legitimizeetti kyseenalaiseksi. Ja edelleen herää entistä laajempi kysymys siitä, mitä oikeastaan uutisten käyttö on yksittäisten katsojien, tiettyjen sosiaaliryhmien ja koko yhteiskuntajärjestelmän kannalta.

Metodologia

Seuraavassa esiteltävä empiirinen tutkimus pyrkii selvittämään televisiouutisten lajityypin sosiaalista käyttöä. Tutkimuksen keskeinen kysymys on, missä määrin katsojat pitävät uutisia välineellisenä informaationa, jolla on erityisiä poliittisia käyttöjä. Ja edelleen: Kuinka muut käytöt ja uutisten laadulliset erot vaikuttavat siihen, miten eri katsojat vastaanottavat uutishajelmia?

Valitun laadullisen tutkimustavan taustalla on oletus, että tämänkaltaiset kysymykset vaativat tulkitsevaa lähestymistä; haastatteluvastauksia on analysoitava diskursiivisessa kontekstissaan ja niiden merkityksellisyyttä on punnittava laajemmassa sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa.

Tässä tutkimuksessa ei käytetä tilastollisesti edustavaa haastattelututkimusta eikä vastauksia ole kvantifioitu korrelaatioiden ja taulukoiden muotoon. Lisäksi vastaajat saivat katsella uutisia "ihanteellisissa olosuhteissa" - tämä siksi, ettei tarkoitus ollut tutkia vastaanotettujen uutisten muistamista luonnollisessa ympäristössä. Uutisten vastaanoton muotojen luokittelu toteu-

tetaan pienen ryhmän syvähaastattelun avulla.

Kuvatkaamme tutkimusta konkreettisemmin. Vuoden 1983 syksyllä nauhoitettiin neljänä sattumanvaraisena päivänä kolme iltauutislähetystä: paikalliset kaupalliset ja julkisesti rahoitetut uutiset sekä valtakunnallisen kaupallisen tv-verkon lähetys. Nauhoitukset näytettiin seuraavana aamuna haastateltaville, aina kahdelle vuorolla. Vastaajat oli poimittu paikallisen yliopiston osoiterekisteristä siten, että he olivat kaikki täysi-ikäisiä miehiä ja että puolet heistä työskenteli yliopiston kokopäivätoimisina tutkijoina ja opettajina. Toinen puoli oli palkattu erilaisiin hallinto- ja palvelutehtäviin. Kutsumme tässä heitä "akateemiseksi" ja "palveluryhmäksi". Aiempi tutkimus tuki sitä olettamusta, että näin muodostetut ryhmät saattaisivat edustaa tulkintastrategioissaan sosiaalisesti merkityksellisiä eroja. Jotta tutkimus saataisiin tarkemmin kohdennetuksi, sukupuolierot jätettiin pois. Vastaajilta pyydettiin, että he eivät katsoisi uutisia haastattelua edeltävänä iltana.

Syvähaastattelut tehtiin heti katsomisen jälkeen ja tallennettiin ääninauhalle. Jokaisessa haastattelussa lähdettiin liikkeelle konkreettisista ohjelmista ja edettiin puolistrukturoidun kysymysrungon mukaisesti. Haastattelijat keskittyivät kolmeen uutisten katsomisen merkitykselliseen piirteeseen, jotka ovat yleisesti olleet esillä niin kriittisissä kuin valtavirrakin tutkimuksissa (Holzer 1973 ja Blumer 1979): 1) asioiden seuraaminen (tai informaatio), 2) sosiaalinen identiteetti ja 3) ajanviete (tai huvi). Lisäksi vastaajilta kysyttiin heidän joukkotiedotuksen kulutustottumuksistaan sekä henkilökohtaiset taustatiedot. Haastattelut purettiin sanatarkasti

(yhteensä noin 800 sivua), ja niihin sovellettiin lingvististä diskurssianalyysiä (van Dijk ja Jensen 1987b).

Koska lingvistisen diskurssianalyysin tavoitteena on tarjota systemaattinen lähestymistapa laadulliseen reseptioaineistoon, haastatteluaineistoon ei sovellettu muodollista sisällön erittelyä. Pyrkimyksenä oli luonnehtia lingvististen rakenteiden ja elementtien merkitystä diskursiivisessa kontekstissaan eikä niinkään esittää asiayhteydestään irrotettuja mittauksia niiden toistuvuudesta.

Kvalitatiivisen analyysin esityksen vaikeudet (mm. 800 sivun lähiluku) on pyritty ratkaisemaan siten, että diskurssianalyysi tiivistetään kolmeen näyteanalyysiin keskeisistä rakenteellisista kategorioista.

Uutisten vastaanoton diskurssit

Haastatteluvastaukset on mahdollista ajatella diskursseina, joilla katsojat konstruoivat käsityksensä uutisten lajityypistä. Keskeisiä laadullisen yleisötutkimuksen oletuksia on, että viestinnän vastaanotto on **prosessi**, jossa merkitykset alituisen muuntuvat ja muovautuvat. Prosessiin kuitenkin vaikuttavat, vaikkakin labiilisti, kulttuuriset oletukset siitä, mikä on kyseessä olevan joukkotiedotuksen tuotteen relevantti dekodeaustapa. Tämä 'tolkullistamisen' prosessi näkyy haastatteludiskurssien kielellisissä yksityiskohdissa. Joskin monet foneettiset, kieliopilliset ja semanttiset ilmiöt saattavat toimia tulkinnan avaimena, nyt esillä olevassa tapauksessa erityistä merkitystä on kielellisen kuvailun pragmaattisella tasolla (vrt. Crystal & Davy 1969, Halliday 1978, Coulthard & Montgomery 1981 ja Leech 1983). Tällä tasolla analyysi koh-

dennetaan kielen sosiaaliseen käyttöön, siihen miten ihmiset esittävät argumenttinsa ja oletuksensa arkipäiväisessä keskustelussa. Lähestymistavan teoreettinen perusta on puheaktiteoriassa (Austin 1962 ja Searle 1969) sekä funktionaalissa lingvistiikassa (Halliday 1973).

Koherenssi. Arkipäiväisen puheen yksi yleinen piirre on, että se tuottaa enemmän tai vähemmän koherentteja tekstuaalisia maailmoja. "Enemmän tai vähemmän", koska koherenssin ristiriitaisuudet (Halliday & Hasan 1976, van Dijk 1977 ja Arndt 1979) ovat todennäköisiä ja sosiaalisesti merkityksellisiä. Erityisen kiintoisaa on tarkastella suhdetta yleistysten ja niitä täsmentämään tarkoitettujen esimerkkien suhdetta. Ottakaamme esimerkiksi vertailevan kirjallisuustieteen apulaisprofessori, jolta kysyttiin katsoisiko hän todennäköisemmin uutisia siinä tapauksessa, että olisi ollut katsomassa uutisia välittömästi edeltävää ohjelmaa. Hän sanoi:

Ei. En usko ... Kun vielä asuin kotona, sisarellani oli aina jokin koje päällä. Ja todella, jossain syvällä, tosiaan inhoisin sitä. Niin että nyt ... jos ensimmäinen juttu ei innosta minua ... suljen toosan enkä pidä sitä auki vain siksi, että se on ollut päällä edeltävän tunnin.

Tämä vastaaja esittää alkuun itsensä rationaaliksi ja päämäärähakuiseksi katsojaksi. Kiellot viestivät siitä hänen omakuvastaan, että hän ei seuraa ohjelmavirtaa, vaan yksittäisiä ohjelmia. Tämän hän rinnastaa sisarensa käyttäytymiseen.

Kuitenkin esimerkit, joita hän käyttää täsmennyksinä, kertovat muusta. Hän antaa ymmärtää joslauseessaan, että ensimmäisen uutisaiheen houkuttelevuus saattaa sittenkin olla ratkaiseva tekijä,

että hän ehkä sittenkin katselee televisiota ja sen uutisohjelmia virtana.

Toisaalta sama vastaaja painottaa, ettei hän pidä televisiota tärkeänä informaatiolähteenä ja että hän katselee sitä hyvin "satunnaisesti" ja "valikoivasti". Silti uutisten katsominen tapana tulee esiin toistuvasti: "... saatoin usein panna sen päälle tehdessäni päivällistä, syödessäni tai muuta sellaista". Siten uutisten katsominen saattaa olla hänelle enemmänkin tiettyjä kontekstuaalisia käyttäjä omaava tapa kuin suunniteltu informaatiolähde.

Presuppositiot. On tärkeitä tarkastella vastaajien antamia uutisten lajityypin konkreettisia määritelmiä. Jossain määrin nämä määritelmät sisältyvät haastatteludiskursseissa esiintyviin presuppositioihin (Garner 1971, Leech 1974 ja Culler 1981). Presuppositio on jotakin, joka otetaan annettuna, jotakin, jonka on "oltava totta, jotta päätelmät olisivat tosia tai epätosia" (Culler 1981, 111).

Kun eräältä kirjatyöntekijältä kysyttiin uutisten lähetysajan sopivuudesta, hän vastasi:

... se on hyvä hetki vain istua, kun on tavallaan vielä huumeessa työnteosta, työpäivän kiireistä ... katselet uutiset ja sen jälkeen joko rentoutut tai päätät lähteä ulos ... saat siinä uutiset yhteen menoon **muun työpäivän kanssa.** (korostus KBJ)

Uutisten katsominen kuuluu siis työpäivän erilaisiin velvollisuuksiin. Se on tehtävä ennen kuin voi "rentoutua" tai "lähteä ulos". Hänelle uutisten katsominen on päivittäisiin rutiineihin kuuluva tapa, jota hän avoimesti korostaa sosiaalisen velvollisuuden täyttämisenä.

Implisiitit premissit. Eräissä tapauksissa argumentaation premis-

sit eivät ole ilmeisiä, vaan ne on pääteltävä lausuman kontekstista. Arkipäiväiset keskustelut ovat sellaisen, vaihtelevasti odotuksina tai pragmaattisina ennako-oletuksina esiintyvien premissien kyllästämiä. (Grice 1975, Leech 1974 ja Culler 1981.) Esimerkiksi: Kun samalta kirjatyöntekijältä kysyttiin, olisiko hän halunnut nähdä muita kuvia tai aiheita katsomissaan uutisohjelmissä, hän vastasi kieltävästi:

Jos se ei tapahtunut sinä päivänä, en osaa kuvitella mitään muuta, mitä todella haluaisin nähdä.

Koska ensimmäinen lause on ehdollinen, se ei ahtaasti tulkiten väitä, etteikö tuona päivänä olisi tapahtunut mitään muuta. Kuitenkin lause painottaa oletusta, että uutisissa on kerrottu suurin piirtein se mitä sinä päivänä on tapahtunut. Lisäksi lause näyttää sanovan, että uutisten tulee olla päivittäisten tapahtumien esitystä; uutiskäsityksessä yhdistyvät siten sidos aikaan ja näkyvään tapahtumiseen. Uutiset ovat uutisia, ja on vaikea kuvitella lähetyksille mitään muuta sisältöä.

Yhteenveto: Koherenssi, presuppositiot ja implisiitit premissit ovat niitä välineitä, joilla vastaajat rakentavat argumenttinsa. Samaa analyysin tapaa käytettiin kaikkiin haastatteluihin. Haastatteludiskursit ovat perusta uutisten vastaanoton luokitukselle.

Televisiouutisten käytöt

Tässä tutkimuksessa käsite "käytöt" viittaa siihen laajaan kirjoon sosiaalisia, perhekohtaisia ja yksilöllisiä tärkeitä seikkoja, jotka katsojat liittävät uutisiin. Näin ollen se ymmärretään tässä laajemmin kuin

useimmissa käyttötarkoitustutkimuksissa (Blumer & Katz 1974 ja Rosengren, Wenner & Palmgren 1985), koska se väittää, että sekä tarpeiden alkuperä että niiden tyydyttäminen ovat monimutkaisia **sosiaalisia** prosesseja. Se on myös laajempi kuin alustavissa tiedotusvälineiden sosiaalisia käyttöjä selvittäneissä tutkimuksissa (Lull 1980), sillä se ei edeltäjiensä tapaan pysähdy välittömän perhekäytön kontekstiin. Ja edelleen: se pyrkii poistamaan sitä puutetta, ettei erilaisten ohjelmakategorioiden luonteenomaisia kontekstuaalisia käyttöjä ole selvitetty. Kun on kyse poliittisesti merkityksellisistä lajityypeistä, on tärkeätä erottaa toisistaan makrososiaaliset joukkotiedotusvälineiden käytön tendenssit välittömän kokemuksen mikrotasolta.

Kontekstuaaliset käytöt. Kuten aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet (esim. Lull 1980, Hobson 1982, Morley 1986 ja Lindlof 1987a), tiedotusvälineet ovat erottamattomassa yhteydessä käyttökontekstiinsa - eikä vähiten perheessä, jossa ne tapaavat rytmittää arkielämää.

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että yhdysvaltalaisilla tv-uutisilla saattaa olla tässä suhteessa erityisen tärkeä rooli, koska ne sijoittuvat työpäivän ja illan vapaa-ajan taitekohtaan. Tyypillistä on, että ruoanlaittoa ja syömistä kuvataan samankaltaisiksi toiminnoiksi kuin uutisten katsominen; joskus ne ovat toisensa poissulkevia, mutta ei välttämättä. Äskeinen kirjallisuuden apulaisprofessorin haastattelu kertoi tilanteesta, jossa nämä toiminnot ovat täydellisesti kietoutuneet yhteen. Samasta kertoo jääkiekkovalmentaja, joka pystyy olemaan kotona ja katselemaan uutisia vain osan aikaa vuodesta. Hän

kuvaa tätä hetkeä:

... kevätaikaan istumme paljon olohuoneessa. Meillä on viihtyisä pöytä, istumme ja syömme illallista ja katselemme uutisia. Mutta joskus sattuu, että alamme kertoa päivän tapahtumista, ja ennen kuin huomaatkaan olet menettänyt viisi, kuusi minuuttia uutisista.

On selvää, että sukupuoleen liittyvät valtasuhteet vaikuttavat mahdollisuuteen katsoa uutisia. Jääkiekkovalmentaja kertoo, miten hän ruoanlaiton aikana väliin livahdtaa keittiöstä katsomaan uutisia. Vaimo ei sitä tee, koska "... hän on enemmän vastuussa ruoasta, minä autan ja hotkin".

Tämä on tyypillisesti tilanne, jossa uutisten käyttö on kytkeytynyt kontekstiinsa. Toisaalta uutisten katsotaan olevan **erikoisasemassa** muihin viestinnän muotoihin verrattuna. Monet vastaajat kertoivat ponnistelevansa erityisesti, jotta voisivat keskittyä uutisiin. Eräällä astronomian professorilla on tapana lukea kirjaa kuunnellen samanaikaisesti stereoita ja katsellen televisiota, josta on käännetty ääni pois. Hän painottaa kuitenkin, ettei toimi näin uutisten osalta, jotka hän erottaa "mitäänsanomattomista" viihdeohjelmista tai "taustahälinästä".

Eräs draaman professori totesi puolestaan, että hän yrittää ajoittaa illan tapaamisensa klo 20 jälkeen. Siten hän näytti organisoivan elämänsä "television uutishetkien ympärille". Kummassakaan vastaajaryhmässä ei ollut herännyt ajatusta siitä, että uutiset olisi mahdollista ajoittaa toisinkin, tavalla, jossa ne sopeutuvat arkielämän rytmiin eikä elämä niihin.

Eräs musiikin professori, joka matkustelee paljon eri puolilla Yhdysvaltoja, on havainnut, että uutisten ajoitus vaihtelee paikallisesti. Kun kysyttiin, onko hänen

kotipaikkakuntansa ohjelma-aika paras, hän vastasi: "Niin, olen yksinkertaisesti tottunut siihen ...".

Informaatiokäyttö. Yleisin ja terveen järjen mukaisin uutisten käytön peruste on "ajan tasalla pysyminen". Yleisimmällä tasolla todetaan, että ihminen saattaa tarvita informaatiota roolissaan kuluttajana, työntekijänä ja - ennen kaikkea - kansalaisena ja äänestäjänä. Toisaalta todetaan myös, että on tärkeitä tarkistaa keskeinen informaatio. Kuten eräs vastaaja sanoi: "... luulen, että se on demokratian ihanne ja yritän pyrkiä siihen ...".

Toistuvasti näyttää kuitenkin siltä, että informaation tarkistaminen jää hyvin vähiin. Vastaajat eivät esitä juuri mitään konkreettisia esimerkkejä uutisista, joiden informaation olisivat tarkistaneet tai tiedotusvälineistä, joiden puoleen olisivat tässä tarkoituksessa kääntyneet. Paremminkin he kertoivat listan niistä välineistä, joista uutisia seuraavat. Kun haastateltavilta sitten kysyttiin, saavatko he toisilleen vastakkaista informaatiota eri uutislähteistä, harva kykeni taaskaan antamaan konkreettista esimerkkiä. He eivät myöskään kiinnittäneet huomiota uutisvälityksen eroihin tai ottaneet niitä lähtökohdaksi suosiakseen tietoisesti juuri joitain tiedotusvälineitä - seikka, joka saa edelleen epäilemään uutisvälineitä koskevia tavanomaisia mielipidekyselyjä (Roper 1979). Eräältä englannin kielen professorilta kysyttiin, etsisikö hän lisää todisteita epäselvässä tilanteessa:

Mahdollisesti etsisin lisää evidenssiä ... On aika kiinnostava ajatus, että kaksi uutista, kaksi uutislähdettä ... olisi ristiriidassa raportoinnissaan. Voisi olla kiinnostavaa nähdä, miltä se näyttää ...

Vastaaja toteaa ensin, että hän "mahdollisesti" etsisi uutta todisteistoa, mutta antaa kuitenkin heti sen jälkeen ymmärtää, ettei asia ole hänestä vain kiintoisa, vaan myös kokonaan uusi. Saattaa siten olla, että luotettavan yhteiskunnallisen informaation kerääminen on hänelle enemmänkin abstrakti huolenaihe kuin konkreettinen toiminto. Näin varsinkin, kun tällaisen informaation relevantit käytöt ovat epäselviä. Kun eräältä musiikin professorilta kysyttiin, mitä hän tekisi ristiriitaisella informaatiolla, hän vastasi: "Tarkoitatteko hihityksen lisäksi?".

Uutisten poliittista käyttöä koskevista vastauksista ilmenee selvää kaksijakoisuutta. Yhtäältä uutisia pidetään ihanteellisessa muodossaan poliittisen keskustelun ja toiminnan voimavarana. Toisaalta niiden käyttö saatetaan rajata yksilön yleiseen poliittiseen valvutuneisuuteen vaalien välillä.

Vastaajat viittaavat yleensä jälkimmäiseen seikkaan, mutta viestivät myös sekä hämmennystä että turhautumista tutkaillessaan edellisen, aktiivista käyttöä korostavan idean mahdollisuutta. Kun vastaajat pohtivat omaa osaansa poliittisessa prosessissa, he ovat taipuvaisia luonnehtimaan sitä pikemminkin periaatteelliseksi mahdollisuudeksi kuin tosiasiaksi.

Kuten arkikokemuksesta tiedämme, keskustelu on yksi informaation välittömistä käytöistä. Vastaajat mainitsivat kuitenkin kaksi keskustelukäytön pidäkettä. Ensiksi: Ajatuksia saatetaan vaihtaa paremminkin lyhyinä kommentteina tyyliin "näitkös sen ohjelman" tai "mitäs siitä tykkäsit" kuin jonkinmuotoisena jatkuvana keskusteluna. Toiseksi: Vastaajilla on monia syitä sille, miksi he normaalisti pidättäytyvät jatkokeskusteluista sekä sosi-

aalisissa tapaamisissa että työpai-
kalla, "missä poliittiset mielipiteesi
saattavat vaikuttaa". Eräs insinööri
myönsi, että oman mielipiteen
muodostaminen on tärkeää, mutta
epäroi keskustelun alullepanemista:

... katselen uutiset ja muodostan oman
mielipiteeni, vain itseäni varten. Jos
joku ottaa asian puheeksi, silloin kyllä
tavallisesti keskustelen siitä. Mutta
en juoksentele ympäriinsä kysymässä
muilta, mitä mieltä he ovat uutisista.

Kaikkiaan haastatteludiskursseissa
ilmeni jännitystä yhtäältä uutisten
lajityyppeihin liitettyjen aktiivisten,
julkisten ja instrumentaalisten
käyttöjen ja toisaalta yksilöllisen
käytön todellisuuden välillä. Joissain
tapauksissa vastaanottajat mainitsi-
vat vähäisiä konkreettisia käyttöjä
uutisille: esimerkiksi opettajat
löysivät niistä esimerkkejä ja ana-
logioita luentoihinsa.

Identiteetikäytöt. Joukkotiedo-
tusvälineiden käytöllä on tunnetusti
tiedollisen orientaation ohella "per-
soonalliseen identiteettiin" kytkey-
tyviä funktioita (Blumer 1979).
Kun kyse oli uutisista vastaajat
tarkensivat tämän mieluiten **sosiaa-
lisen** identiteetin kysymykseksi,
jolloin sillä on kiinteä sidos poli-
tiikkaan.

Astronomian professori piti
"hyvin hämmentävänä" sitä, että
hän joutui työskentelemään vuorella
vailla uutisia pitkiä aikoja: "...En
osaa sanoa miksi, tunnen vain
jollain lailla olevani eristetty muus-
ta väestä...".

Tavallisesti vastaajat ottivat
esimerkkinsä politiikan piiristä
eivätkä vähiten paikallistasolta.
Viestinnän professori asetti vastak-
kain paikallisuutiset ja "etäisem-
mät" kansalliset ja kansainväliset
uutiset. Hän tuki edellisten merkit-
tävyyttä seuraavasti:

... paikallistasolla, vaikka et voisikaan

tehdä asialle mitään, se on kuitenkin
lähempänä sinua ja tunnet kuin pystyisit
vaikuttamaan äänestämällä tai jotenkin
muuten.

Tämä lausuma viittaa siihen, että
asioiden hallitsemisen tunne on
keskeistä silloinkin, kun "et voisi-
kaan tehdä mitään". Samaan tapaan
huomautti eräs päätetyöskentelijä,
että hänelle, ihmiselle joka on
tavallisesti kiinni omista asioissaan,
uutiset tarjoavat tilaisuuden "tuntea
jonkinlaista yhteisyyttä muiden
ihmisten kanssa". Välttämätön
ehto tälle yhteisyyden tunteelle
on vastaajan mukaan sen, että
tiedät yleisesti esillä olevista poliittisista kysymyksistä. Uutiset toimivat siten kulttuurisena foorumina (Newcomb & Hirsch 1983), joka antaa katsojille ainakin mahdollisuuden olla kiinnostuneita samoista kysymyksistä. Lyhyesti sanoen uutiset saattavat auttaa ihmistä kokemaan yhteisyyden tunnetta.

Tämä ei tarkoita sitä, että
ihmiset välttämättä hyväksyisivät
foorumin tarjoamat poliittiset kan-
nat tai että he vastaisivat saman-
kaltaisesti esiin nousseisiin kysy-
myksiin. Saattaa olla niin, että
juuri kysymysten ja näkökantojen
merkittävyyden arvioinnissa deko-
dauksen moninaisuus on näkyvim-
millään (Morley 1980, Lewis 1985
ja Jensen 1987c).

Tässä suhteessa uutiset tarjoa-
vat suhteellisen avoimen foorumin
yksilöllisille huolenaiheille budjetti-
leikkauksista työttömyyteen. Laji-
tyypin tasolla vastaajien luokitukset
käytöstä näyttävät kuitenkin viit-
taavan siihen, että tarjottu mahdol-
lisuus osallistumiseen on paremmin-
kin sivustakatsojan kuin konkreetti-
sesti ja julkisesti toimivan ihmisen.

Eräs vartija käyttää työttömyys-
lukuja esimerkkinään kertoessaan,
miksi taloudellinen informaatio

on hänelle tärkeätä:

... saattaa olla, että olet vähemmän nyrpeä ja pidät työpaikkasi sen sijaan, että olisit työttömänä - jos nyt sitten sattuu töitä olemaan. Jos sitten olet työtön ja näet nuo luvut - uskonpa, että se saattaa olla hyvin masentavaa ...

Tämä viittaa hyvin pragmaattiseen integraation muotoon: puhuja yrittää oikeastaan rauhoittaa itseään eikä niinkään ymmärtämään työn ja talouden poliittisia ongelmia. Kirjatyöntekijän haastattelussa heijastuu samanlainen etäisyyden tunne poliittisen vaikuttamisen mekanismeihin:

... en usko, että voisin vaikuttaa mihinkään, minkä kuulen tapahtuneen uutisissa. Jos voisin, olisin ehkä tiennyt asioista jo ennen kuin niistä kerrottiin uutisissa.

Ja jälleen: Uutisten tällaisesta omaa elämää paikalleen asemoivista käytöistä ei seuraa, että televisio-uutiset hyväksyttäisiin kysymyksittä, ikäänkuin sosiaalisen järjestyksen osina. Kuten jatkossa kerrotaan, vastaajat arvostelivat mm. syvällisyyden puutetta tai paikallisuutisten "kimallusta ja latteuksia" -tyyliä (kuten eräs palveluryhmän vastaaja asian ilmaisi).

Toistuva väite on, että televisio on mukava väline pysyä ajan tasalla poliittisessa keskustelussa; uutiset sosiaalisena instituutiona eivät kaipa uudistamista.

Ja mikä vielä tärkeämpää: Kun uutisten tarjoamaa "tulipalojen" ja "kärsvien köyhien" draamaa arvostellelta viestinnän professorilta kysyttiin, mitä asialle olisi tehtävissä, hän vastasi:

No, saattaisin valita itsekin tulipaloja, jos työni olisi siitä kiinni. Ja tiedättehän, kaupallisissa oloissa - ei sitä näet tyhjiössä olla - työskentelet systeemissä, jota ohjaavat tietyt taloudelliset ja

muut tekijät ...

Ajatukseen sisältyy se asettamus, että menestyäkseen uutisten on oltava dramaattisia ja toisekseen myös se, että vallitseva sosio-ekonominen järjestelmä täytyy ottaa sellaisenaan. Vaikka vaihtoehtoisia uutisoinnin tapoja kyetään kuvittelemaan tai niitä pidetään nykyisiä parempina, vastaajat kuitenkin painottavat uutisten lajityypin sosio-ekonomisia rajoituksia. Samalla tavoin jääkiekkovalmentaja hyväksyy sen, että erityisesti korkeassa asemassa olevat ihmiset esiintyvät uutisissa: "he myyvät mainoksia ja pitävät television hengissä". Poliittisella mielikuvituksella on perin vahvat rajat.

Ajanviete. Kolmas tiedotusvälineitten sisällön merkittävä käyttöryhmä on ajanviete. Tiedotusvälineet tarjoavat helpotusta huoliin ja jännitystä pitkästyminen, mutta erilaisilla tavoilla.

Käsitys uutisista erityisasemassa olevana viestinnän muotona jättää vain niukan tilan ajanvietekäytölle. Päällisin puolin vastaajat erottavat uutiset jyrkästi muista lajityypeistä, jotka saattavat tarjota samankaltaista informaatiota, kuten vaikkapa puheohjelmat ja mainokset. Kuitenkin uutisia todellisuudessa arvostetaan tavalla, jossa ajanviete on merkittävä lisä.

On syytä muistaa kaksi keskeistä seikkaa, kun tutkitaan uutisten viihteellisen tai ajanvietteellisen vastaanoton kysymyksiä. Ensiksikin uutisten visuaaliset elementit ovat itsessään huomionkohde. Ne tarjoavat sellaisen houkuttelevan kirjon, joka saattaa olla erityisen tärkeä uutisten lajityypin vetoavuudelle kotikäytössä. Ne tuovat myös tietynlaisen havainnon välittömyyden, jota kuvataan adjektiiveilla kuten "miellyttävä", "nautittava", "help-

po", "eloisa" ja "jännittävä". Eräs vastaaja kiteyttää vastakohtaan painettuun sanaan seuraavasti: "Se on mustavalkoinen, televisio värillinen". Ja edelleen: välittömyyden tunne sekoittuu todellisuuden tunteeseen, joka on erityisen voimakas dramaattisissa tarinoissa. Eräs hallintoapulainen kertoi uutisfilmistä, jossa teknisiin vaikeuksiin joutunut lentokone yritti laskeutumista:

... Katselin koneen laskeutumista nähdäkseni tapahtuuko räjähdys ... Ei tapahtunut ... Olin hieman utelias, kiinnostunut tai utelias huomattessani, että se televisioitiin juuri sillä tavalla. Se olisi saattanut olla kuolemanvakava katastrofi, ja se olisi noin vain lähetetty televisiossa. Se kiinnitti huomioni.

Toiseksiviimeiseen lauseeseen sisältyy se oletus, että kyseessä olisi ollut suora lähetys - mitä se ilmeisestikään ei ollut. Erehdys kertoo uutiskuvien vetovoimasta, joka hävittää epäilyt ja saattaa johtaa jopa kriittiseen arvioon tavasta hoitaa uutinen "tuolla tavalla".

Toisaalta on niin, että uutisankurit tarjoavat tutun, viihdekäyttöön liittyvän viitekehityksen. Mm. draaman professori puhui pitkään paikallisen uutistoimituksen laadukkuudesta ja eräs päätetyöskentelijä viittasi mukavaan jutusteluun, joka sai hänet seuraamaan tiettyä ohjelmaa. Monissa tapauksissa journalistisen kyvykkyyden havaitseminen sekoittuu persoonallisen viehätysvoiman huomaamiseen, ja niihin liitetään se tärkeä edellytys, että uutisankkurilla on oltava kumpainkin.

Eräissä tapauksissa vastaajat katsoivat tarpeelliseksi kiistää tämän dimension "uutiskokemuksessaan". Eräs kemian professori, josta oli mukava seurata uutisryhmän "kauniita pimuja" yhtä kaikki kuitenkin arvosteli laajalti näiden

naispuolisten ankkureiden "itsetietoisista" yritystä "flirttailla kameran kanssa". Kielen lipaisut huulilla kirvoittivat kahdesti saman huomautuksen.

Utisten lajityypin merkittävimmät tulkinnan strategiat ovat kuitenkin ensisijaisesti, joskin implisiittisesti sitoutuneet poliittisen toiminnan ja keskustelun perspektiiviin. Uutisen vastaanoton muodot ovat ehkä parhaiten ymmärrettävissä niin, että ne asettavat sosiaalisen kokemuksen tiiliä tavan ja vallitsevan järjestyksen antamalla tavalla.

Televisiouutisten muodot

Yhdysvaltojen televisiojärjestelmä tarjoaa todella rikkaan kirjon erilaisia uutisformaatteja. Tämä tutkimus viittaa siihen, että yleisesti ottaen erot kaupallisten ja julkista rahoitusta nauttivien kanavien välillä on havaittu selvästi kotikatsomoissa. Akateeminen ryhmä piti julkisen television erityisenä houkuttimena taideohjelmia ja dokumentteja, kun taas palveluryhmä mainitsi dokumentit ja makasiini-ohjelmat. Yhtä mieltä ollaan siitä, että julkinen tv pyrkii kaupallisia korkeampaan laatuun. Eräs kaupallisten kanavien "stereotyyppinä" moitiskellut päätetyöskentelijä tuki käsitystään julkisen television laadukkuudesta seuraavasti:

... no, tokihan se voi olla puolueellinen, mistäpä sen koskaan tietää, miten paljon ... mutta ainakin siitä saa sellaisen tunteen, että yrittävät parastaan ...

Akateeminen ryhmä katselee palveluryhmää enemmän julkista televisiota, seikka, joka pitää yhtä aiempien survey-tulosten kanssa (Comstock et al. 1978, 116). Kaikki tämän ryhmän vastaajat ilmoittivat katsovansa jonkin verran julkisia

kanavia ja jotkut katsoivat ensisijaisesti juuri niitä. Sen sijaan palveluryhmässä oli ihmisiä, jotka eivät katsoneet julkista tv:tä juuri lainkaan, jotkut eivät edes tienneet tarkasti tällaisen vaihtoehdon olemassaolosta.

Kuten muitakin ohjelmatyyppejä, myös julkisen television uutisia pidettiin laadukkaina - eikä vähiten akateemisessa ryhmässä, jonka vastaajat viittasivat uutisten syvällisyyteen ja hyvään taustoittamisen tapaan.

Kun verrataan näitä arvioita vastaajien omasta katsomisestaan antamiin tietoihin, nousee kuitenkin esiin kaksi asiaa. Ensiksikin: Vaikka ihmiset periaatteessa pitävät julkisen television syvällisistä uutisista, niin paikallisten kuin myös valtakunnallisen **MacNeil-Lehrer News-hour** -lähetyksen, he esittivät joukon syitä sille, miksi **kuitenkaan eivät katso niitä**. Jotkut viittasivat siihen, että kaupallisista uutisista tutut sisällöt, esimerkiksi viihde ja urheilu, puuttuvat. Toisten mielestä syvällisyyteen pyrkivä muoto yksinkertaisesti käy "ikävyystyttäväksi". Toiseksi: Uutisten paikka ohjelmiston virrassa vaikuttaa merkittävästi siihen, mitä uutisia katsotaan. Jotkut akateemisen ryhmän vastaajat katsoivat - siitä huolimatta, että periaatteessa kannattivat syvällisyyttä - kaupallista ohjelmaa, jota lähetetään samanaikaisesti **MacNeil-Lehrer** -uutislähetyksen kanssa. Monet akateemisen ryhmän vastaajat kertoivat katsovansa kymmeneltä lähetettävät julkisen tv:n paikallisuutiset, mikäli muutenkin jo seuraavat kyseistä kanavaa.

Näissä tapauksissa ohjelmavirran rakenteelliset tekijät ovat ratkaisevia. Kaikkiaan, kun muistetaan vielä syvällisyyteen liitetty ikävyyttävyyys, näyttää siltä, että uutis-

ten valinta ei ole kovin harkittua. Erityisesti akateeminen ryhmä kehuu julkisen tv:n uutisia laadusta, joka tekisi ne käyttökelpoisiksi monille informaatiokäyttäjille. Kuitenkaan laatu ei ratkaise eikä motivoi ohjelman valintaa. Tärkeintä lienee sen sijaan katsomisen konteksti ja eräät ajanvietteelliset ominaisuudet.

Päätös: informoitu yhteiskunta

Tämän analyysin yleinen johtopäätös on se, että uutisten vastaanotto on erityinen, sosiaalisesti määräytynyt prosessi. Uutiset ovat niin sosiaalisten kuin tekstuaalistenkin konventioiden ympäröimiä, joskin suhteellisen labiilisti ja avoimina neuvotteleville tulkinnoille.

Periaatteessa uutisten lajityypin sisältyy mahdollisuus informaation instrumentaaliseen käyttöön poliittisessa keskustelussa ja toiminnassa. Käytännössä keskeisiksi nousevat kuitenkin erilaiset identiteettikäytöt, jotka integroivat vastaanottajan nykyiseen sosiaaliseen järjestykseen. Lisäksi vastaanottajat saavat tyydytystä eräistä uutiskokemuksen elementtien viihteellisistä ominaisuuksista. Vaikka akateeminen ryhmä seurasi laajempaa uutisvälineiden kirjoa, katsoi enemmän julkista televisiota ja oli tietoisempi eräistä viestinnän muodollisista piirteistä, uutisten sosiaalinen käyttö oli kuitenkin samanlainen kuin palveluryhmällä.

Uutisten monimerkityksisyys piilee siten vastaanoton muodon **sisällä** siten, että jännitystä syntyy uutisten sosiaalisen määrittelyn sisäisistä ristiriidoista. Vastaajat horjuvat diskurssissa informaation mahdollisen ja todellisen käytön välillä viitaten siihen, että uutisten todelliset potentiaalit peittyvät

arkielämän käytäntöjen alle. Haastatteludiskursseissa paljastuvat uutisten käsitteelliset rajat, ja tässä mielessä todistamme hegeemonian paljastumista prosessina. (Gramsci 1971, Sallach 1974 ja Williams 1977.)

Uutisten lajityyppi on monella tapaa ymmärrettävissä modernin joukkotiedotuksen arkkityypiksi ja erityiseksi tiedon muodoksi, joka muovautuu poliittisten ja taloudellisten etujen yhteenoton kentässä. Siksi tekstuaalisen muodon sosiaalinen luonne ja monimerkityksisyyden rajat saattavat olla erityisen ilmeisiä.

Samaan tapaan jokaisella lajityypillä on sosiaalhistoriansa, ja sen reseption muodot todistavat sen nykyisistä käytöistä erilaisille sosiaalisille, kulttuurisille - yhdellä sanalla: tulkitseville - yhteisöille. (Fish 1979 ja Lindlof 1987b) Päättäksemme monimerkityksisyyden pinnan alle meidän on tähyttävä syvälle niin faktan kuin fiktion lajityyppien, niin painotuotteiden kuin visuaalistenkin medioitten sosiaalisuuteen ja historiallisuuteen. Monimerkityksisyys on relevantti teorialle ja politiikalle vain suhteutettuna sosiaalisiin ja historiallisiin juuriinsa. Näyttää ilmeiseltä, että juuri tähän tarkoitukseen on erityistä selitysvoimaa niillä systemaattisilla ja ymmärtävillä laadullisen, tulkitsevan vastaanottoanalyysin käsitteillä, joita parhaillaan kehitellään (Lindlof 1987a, Lull, painossa). Holistisen ja situationaalisen lähestymistapansa avulla ne ovat alkaneet todistaa, ettei reseption kentällä käy mikä tahansa.

Reseptiotutkimus näyttää, ettei myöskään viestintäpolitiikan alueella käy mikä tahansa. Jos monimerkityksisyyden sosiaalinen luonne hyväksytään, nostetaan samalla esiin joukko yleisöjä koskevia ja yleisöis-

sä eläviä ideologisia konflikteja. Nämä konfliktit saattavat valaista relevantteja poliittisia valintoja kritiikin ja keskustelun pohjana. Konkreettisesti: Jos uutiset ovat täyttävä potentiaalinsa sosiaalisena lajityyppinä, tarvitaan konkreettisia sosiaalisen muutoksen strategioita. Uutiset eivät ole vain tekstuaalinen muoto tai sosiaalinen instituutio, vaan kokonainen tapa muodostaa käsitys itsestään ja yhteiskunnallisesta todellisuudesta. Jos laadullinen reseptioanalyysi osoittaa, kuinka ja miksi näin käy, sitä ei voi pitää kriittisen tradition standardien mukaan vaarallisen epäpoliittisena. Päinvastoin: vakiintuneen poliittisen järjestelmän näkökulmasta se on vaarallisen poliittinen.

Meitä vaaditaan hyväksymään näkymä siirtymisestä informaatioyhteiskuntaan. Kuitenkin, kuten aina, uudet viestinnän tekniikat otetaan käyttöön tietystä yhteiskunnallisesta muodosta, joka vahvistaa ja eräissä tapauksissa laajentaa olemassaolevia sosiaalisia lajityyppejä. Yksi esimerkki on videotex-järjestelmä, joka käytännössä ei varmaankaan kytkeydy yhteiskunnallisiin rakenteisiin tavalla, joka täyttäisi vanhan uutisten lupauksen: enemmän informaatiota, demokraattisesti, kaikkien saatavilla (Mosco 1982). Jättäkäämme informaatioyhteiskunnan retoriikka sikseen; ilmeistä on, että **informoitu yhteiskunta** perustana demokraattiselle osallistumiselle edellyttää viestinnän materiaalisen organisaation uusimista. Ensiksikin on vahvistettava jokaisen erillisen tiedotusvälineen kohdalla vaikutusmahdollisuus tuotantoon, tuohon jokaisen poliittisen informaation systeemin perustavaan elementtiin. Toiseksi jokaisen aktiivisen poliittisen järjestelmän kivi-jalkana on kriittisen vastaanoton ja tuottamisen taitojen opettaminen

(Jensen 1985). Esimerkiksi televisio-
uutisten vastaanoton muodot viit-
taavat siihen, ettei muodollisen
koulutuksen taso vielä anna joukko-
tiedotuksen funktionaalista lukutai-
toa. On yhä ilmeisempää, että
koulutusjärjestelmää on uudistettava
antamaan edes välttämättömin
kriittisen vastaanoton taito.

Artikkeli pohjautuu kirjoittajan elokuussa
tiedotustutkimuksen pohjoismaisessa
konferenssissa esittämään paperiin. Eng-
lannin kielestä käänntänyt ja toimittanut
Heikki Luostarinen.

Kirjallisuus

- ANG, Ien. *Watching Dallas*. London, Methuen, 1985.
- AUSTIN, J. *How to do things with words*. London, Oxford University Press, 1962.
- ARNDT, H. Some neglected types of speech function: The principles of functional classification. In: PETERS-SON T. (ed.). *Papers from the 5th Scandinavian conference of linguistics*. Stockholm, Almqvist & Wiksell, 1979.
- BLUMLER, J. The role of theory in uses and gratification studies. *Communication Research*, 6/1979, 9-36.
- BLUMLER, J. & KATZ, E. (eds.). *The uses of mass communications*. Beverly Hills, Sage, 1974.
- COMSTOCK, G. & CHAFFEE, S. & KATZMAN, N. & McCOMBS, M. & ROBERTS, D. *Television and human behavior*. New York, Columbia University Press, 1978.
- COULTHARD, M. & MONTGOMERY, M. (eds.). *Studies in discourse analysis*. London, Routledge Kegan Paul, 1981.
- CRYSTAL, D & DAVY, D. *Investigating English style*. London, Longman, 1969.
- CULLER, J. *The pursuit of signs*. Ithaca, Cornell University Press, 1981.
- van DIJK, T. *Text and context*. London, Longman, 1977.
- van DIJK, T. *Disourse analysis: its development and application to the structure of news*. *Journal of Communication*, 33/1983, 20-43.
- FISH, S. Is there a text in this class? The authority of interpretive communities. Cambridge, MA, Harvard University Press, 1979.
- FISKE, J. *Television: polysemy and popularity*. *Critical Studies in Mass Communication*, 3/1986, 391-407.
- GARNER, R. 'Presupposition' in philosophy and linguistics. In: FILLMORE, C. & LANGENDOEN, T. (eds.). *Studies in linguistic semantics*. (pp. 22-24). New York, Holt, Rinehart, Winston.
- GRAMSCI, A. *Selections from the prison notebooks*. New York, International Publishers, 1971.
- GRICE, H.P. *Logic and conversation*. In: COLE, P. & MORGAN, J. (eds.). *Syntax and semantics* (Vol. 3, 41-58). New York, Academic Press, 1975.
- HALLIDAY, M. *Explorations in the functions of language*. London, Edward Arnold, 1973.
- HALLIDAY, M. *Language as a social semiotic*. London, Longman, 1978.
- HALLIDAY, M. & HASAN, R. *Cohesion in English*. London, Longman, 1976.
- HOBSON, D. *Crossroads: The drama of a soap opera*. London, Methuen, 1982.
- HOLZER, H. *Kommunikationssoziologie*. Hamburg, Rowolt, 1973.
- JENSEN, K.B. *Making sense of the news: towards a theory and an empirical model of reception for the study of mass communication*. Århus, Denmark, Århus University Press, 1986.
- JENSEN, K.B. *Qualitative audience research: Toward an integrative approach to reception*. *Critical Studies in Mass Communication*, 4, 21-36. (1987a).
- JENSEN, K.B. *News as ideology: Economic statistics and political ritual in television network news*. *Journal of Communication*, 37, 8-27. (1987b).
- JENSEN, K.B. *The social uses of television news: A qualitative empirical study of the reception of Danish television news*. Paper presented to the 37th Annual Conference of the International Communication Association, Montreal, Canada, May 21-25, 1987. (1987c).
- JENSEN, K.B. *The ABC of communication rights. An analysis of the media audience in Britain and the United States on the verge of the information society*. *The Dolphin*, 12/1985, 57-73 (Publications from the English depart-

- ment, University of Århus, Denmark.)
- LEECH, G. *Semantics*. London, Pelican, 1974.
- LEECH, G. *Principles of pragmatics*. London, Longman, 1983.
- LEWIS, J. *Decoding television news*. In: DRUMMOND, P & PETERSON, R. (eds.). *Television in transition*. London, British Film Institute, 1985.
- LULL, J. *The social uses of television*. *Human Communication Research*, 6/1980, 197-209.
- LULL, J. *World families watch television*. Beverly Hills, Sage, 1988 (painosa).
- LINDLOF, T. *Natural audiences. Qualitative research of media uses and effects*. Norwood, NJ, Ablex, 1987.
- LINDLOF, T. *Media audiences as interpretive communities*. In: J. ANDERSON (ed.). *Communication Yearbook*, 11. (1987b).
- MORLEY, D. *The 'Nationwide' audience*. London, British Film Institute, 1980.
- MORLEY, D. *Family television: Cultural power and domestic leisure*. London, Comedia, 1986.
- MOSCO, V. *Pushbutton fantasies*. Norwood, NJ, Ablex, 1982.
- NEWCOMB, H & HIRSCH, P. *Television as a cultural forum: Implications for research*. In: ROWLAND, W. & WATKINS, B. (eds.). *Interpreting television* (pp. 58-73). Beverly Hills, Sage, 1983.
- RADWAY, J. *Reading the romance*. Chapel Hill, University of North Carolina Press, 1984.
- ROPER, Incorporated. *Public perceptions of television and other mass media*. New York, Roper, 1979.
- ROSENGREN, K. & WENNER, L. & PALMGREEN, P. (eds.). *Media gratifications research: Current perspectives*. Beverly Hills, Sage, 1985.
- SALLACH, D. *Class domination and ideological hegemony*. In: TUCHMAN, G. (ed.). *The TV establishment* (pp. 161-173). Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall, 1974.
- SCHUDSON, M. *The new validation of popular culture: Sense and sentimentality in academia*. *Critical Studies in Mass Communication*, 4/1987, 51-68.
- SEARLE, J. *Speech acts*. London, Cambridge University press, 1969.
- WILLIAMS, R. *Marxism and literature*. London, Oxford University Press, 1977.